

PROVINCIAAL ADVISEUR RUIMTELIJKE KWALITEIT
UTRECHT

PAUL RONCKEN

d.d. 10 mei 2017

Op uitnodiging van de ad-hoc commissie Omgevingsvisie, is de ARK uitgenodigd om een advies uit te brengen. Het onderwerp is 'hoe te participeren' als onderdeel van de Omgevingsvisie van de provincie.

Participatie is geen verplichting. Als u aan participatie doet, doet u dat uit volle overtuiging. Een proces waarin mensen betrokken worden die gewend waren om meer op afstand te staan, schept verwachtingen. Bent u ervan overtuigd dat de provincie participatie nodig heeft?

Mijn advies, zoals ik hieronder puntsgewijs zal onderbouwen, is om alleen op die onderwerpen een goed ontworpen participatie traject aan te gaan, waar innovatie nodig is. Ofwel omdat de (ruimtelijke) opgaven complex en dynamisch zijn, dan wel omdat er sprake is van een geheel nieuw thema dat voorheen niet is opgenomen in de PRS. Een participatie is niet afgerond in een paar maanden. Maatschappelijk gezien is er de verwachting dat het een permanente en parallelle stroom is om de relatie tussen burger en politiek te verbeteren. Op welke punten wenst u een continue, parallelle gesprekspartner bij het ontwerp en de uitvoer van publieke zaken?

1. Het 'Utrechts model' is er een van tafelgesprekken, dus participatie is al in volle gang en routine. Er worden talrijke bijeenkomsten georganiseerd zoals landschapscafés, kennismarkten, verschillende Benen op Tafel Sessies. Blijf dicht bij deze vorm omdat er

overtuiging en kracht in zit. Maar ontwikkel ook nieuwe vormen omdat velen er nog steeds van uitgaan dat participatie hetzelfde is als ontwikkeling van draagvlak.

Succesvolle participatie is bijna het omgekeerde daarvan, participatie is diversificatie. De complexiteit van uitgesproken meningen en belangen zal toenemen.. Hiermee omgaan vraagt om sociale creativiteit en empathisch vermogen, ook van ambtenaren en bestuurders. Goede participatie eindigt niet in gemiddelden of middelmatigheid maar in een gewaagde compositie van uitersten.

Welke onderwerpen of ambities hebben meer creativiteit en uitersten nodig omdat ze op de reguliere wijze niet goed uit de verf komen?

2. Digitale participatie is een vluchtig maar krachtig middel. Het bereik kan ongekend hoog zijn maar recente voorbeelden laten zien dat het juist ook bedroevend kan tegenvallen (zie mijn nieuwsbrief februari 2017, klik [hier](#)). Bedenk dat sociale media gevoelig zijn voor rolmodellen en stijlkenmerken, pas in tweede instantie gaat het om inhoud. Rolmodellen kunnen in relatie tot de provincie ook de vorm aannemen van burgerpanels. Inzet van een panel van bijvoorbeeld 100 willekeurig geselecteerde burgers kan effectiever zijn dan een open oproep om je stem te laten horen. Ook is daarmee de kans kleiner dat telkens dezelfde mensen zich laten horen. Er kunnen ook meerdere burgerpanels worden opgericht voor verschillende onderwerpen. Door de deelnemers digitale middelen te bieden, kunnen zij hun bijdrage aan een panel blijven combineren met hun dagelijkse bezigheden en hoeven ze niet bij (alle) bijeenkomsten aan te schuiven. Behandel burgerpanels stijlvol en besef dat ze een helder mandaat zeer zullen waarderen.

3. Wees er van bewust dat er verschillende schaalniveaus zijn waar verschillende accenten van participatie bij horen:

Projectniveau - de provincie is mede verantwoordelijk voor de uitvoer van een project (bijvoorbeeld tunnelbak Maarsbergen, OV concessie). Hier heeft u te maken met een diverse en mogelijk grote groep gebruikers en omwonenden. Participatie is erop gericht flexibel te kunnen reageren op vaak 'out-of-the-box' ideeën van niet professionals. Dit vraagt om gelijkwaardigheid en het bieden van ruimte voor zeggenschap, ook al wijkt dat af van geplande procedures. Tegelijk spreekt het een vermogen aan om altijd op het juiste moment te schakelen naar een uitvoerbare werkelijkheid.

Kunst is om kwaliteit van de leefomgeving op te leveren die velen blij verrast en waarbij verschillende sectorale budgetten zijn gecombineerd. Burgers maken bij de kwaliteit van hun leefomgeving geen onderscheid tussen sectoren.

Programmaniveau - een nieuwe term uit de Omgevingswet. Doel is het opstellen van een actieplan voor een stip op de horizon, met ambities die lokale belangen overstijgen. Participatie is gericht op het ontwikkelen van brede samenwerking met daadkracht en lange adem. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van verschillende vormen van natuur-inclusieve landbouw, of programma's die ik heb opgezet voor binnendorpelijk verdichten, een Ringpark U-10 of mobiliteit met allure. Met programma's kunnen dus nieuwe thema's worden ingebracht die nog niet in de PRS zijn opgenomen.

De provincie is eindverantwoordelijk voor het slagen van een programma, dus moet zij hier als pen- en regievoerder herkenbaar zijn. De participatie is erop gericht om naast professionele partijen ook burgerinitiatieven en onderzoeksinstellingen mede-eigenaar van de ambitie en de uitvoering te maken.

Beleidsniveau - algemene spelregels en verordeningen opstellen. Dit lijkt een specialisme van de overheid, maar het is binnen NL inmiddels zo gewoon dat veel marktpartijen heel creatief zijn geworden in het uitdenken van nieuwe typen spelregels. Participatie is erop gericht om onverwachte kruisbestuivingen tussen beleidsdoelen en middelen af te tasten. Een voorbeeld is het uitgeven van landschaps-aandelen om natuurbeheer te kunnen betalen, of een basisinkomen voor agrariërs in plaats van subsidies om kleinschalige agrarische innovatie op gang te helpen.

Niveau beeldvorming - in een maatschappij die gericht is op beleving is beeldvorming de manier om over iets te oordelen. Het heeft raakvlakken met trendanalyse. Vragen als: wat doet de provincie eigenlijk? Is het prettig wonen in grotere dichtheden of juist niet? Hoe ziet natuur-inclusieve landbouw eruit? Wat is de reiservaring van de Utrechtse OV-ers? Hoe lelijk mag duurzaamheid zijn? Participatie is erop gericht beeldvorming in kaart te brengen en elkaar over en weer te beïnvloeden met inspirerende beelden om op die manier samen concreet te worden over het begrip 'kwaliteit'. De applicatie Swipocratie die ik heb laten ontwikkelen speelt hierop in (zie swipocratie.nl). Swipocratie is een aanvullend instrument; het kan verder worden ontwikkeld als PS en GS daar opdracht toe geven.

Ook loont het de moeite om nog meer dan nu het geval is te investeren in 3D visualisatie. Daarin zijn allerlei kaartgegevens en omgevingswaarden gemakkelijk op te roepen. Daarmee kunnen de beelden van toekomstige situaties zo realistisch mogelijk worden voorgesteld.

Anticiperend niveau - kenmerkend voor de omslag van ruimtelijke kwaliteit naar kwaliteit van de leefomgeving is het begrip 'maatwerk', vooral binnen gemeenten. Maatwerk wordt gestimuleerd door de nieuwe wet omdat het gericht is op initiatieven buiten de overheid om, ook als deze afwijken van opgestelde regels. Maatwerk vraagt om een afweging door integraal denken onder hoge tijdsdruk, omdat het geheel in een snelle procedure is vervat. Het is belangrijk om hier mensenwerk en interactie als participierend instrument achter de hand te hebben. Met name als gemeenten (als ARK ben ik al bij praktijkvoorbeelden gevraagd om bij te springen) zich onzeker voelen tussen initiatiefnemers, ontwikkelaars en investeerders. Een participatie van een brede groep experts om onvergelykbare grootheden zoals gezondheid, veiligheid, architectuur, openbare ruimte, geschiedenis, natuur en voorzieningenniveau af te kunnen wegen: een 'integraal afwegingsteam'. Mooisticht, Aorta (Utrecht Architectuurcentrum) en Fasade (o.a. Amersfoort Architectuurcentrum) kunnen hierin mede een rol spelen. Het dwingt daarmee ook 'het omdenken' af van de klassieke welstand naar een integrale afwegingsbegeleiding. Ook kunnen hiervandaan ideeën-prijsvragen en ontwerpateliers worden ingezet. De provincie Brabant heeft daartoe BrabantKennis opgericht (klik [hier](#)). De provincie kan dat instrument in beheer hebben.

4. Velen, ook burgers, zullen participatie als een modieus middel zien. En waarom zouden zij daaraan meedoen? Ik adviseer u gebruik te maken van dit moment, waarin iedereen participatie verwacht, om buiten uw 'comfort zone' te treden. Zorg dat de provincie zichtbaar is, omdat die verwachting nu eenmaal in de lucht hangt. Gebruik het contact met burgers en (semi-) marktpartijen om opnieuw uit te vinden welk type inspiratie de provincie kan bieden aan haar inwoners.

Maar blijf ook bedachtzaam en in controle, omdat participatie een overheidsmiddel is waarbij de overheid zelf de expert is; besteed participatie daarom niet (te snel) uit aan de markt. De Omgevingsvisie zal ook onderwerpen bevatten waarover niet geparticipeerd

hoeft te worden omdat deze vanuit de parlementaire democratie goed zijn ondergebracht. Zet participatie in waar innovatie onvermijdelijk is. Besef dat participatie niet ophoudt als het een succes wordt. Als groepen met succes participeren hebben zij hun waarde aangetoond en doen ze vanaf dat moment mee. Maak dus alvast (mentale) ruimte.

PR 2017